

Haýsy meşhur ýazyjy Puşkiniň aryny aljak boldy?

Category: Edebi makalalar, Goşgular, Kitapcy

написано kitapcy | 23 января, 2025

Haýsy meşhur ýazyjy Puşkiniň aryny aljak boldy? HAÝSY MEŞHUR ÝAZYJY PUŞKINIŇ ARYNY ALJAK BOLDY?

Şahyr öldürilmän sag-salamat ýaşap ýörenliginde ummasyz uly işleri bitirip biljek çäksiz zehiniň eýesidi

XX asyr Russiýada ýoň bolan duel nysagynyň iň giňden ýaýran asyrydy. Rus edebiýatynyň iň meşhur şahyry hasaplanýan Aleksandr Puşkin erkin pikirliligi we döwrüniň progressiw okyjy gatlagynyň arasynda giňden ýaýran kämil eserleri bilen monarhiýa režiminiň astynda ýasaýardy. Puşkiniň 1937-nji ýylда daşyndan seredeniňde dildüwüşe-de meñzeýän duel netijesinde ömür tanapy üzülende, bary-ýogy otuz sekiz ýaşapdy.

1836-njy ýylyň gyşynda peterburgly dworýanlaryň arasynda şahyra görübilemezçilik edýänler onuň aýaly barada ýakymsyz gep-gybat ýaýratdylar. Onuň aýalynyň adyny rus patyşasynyň, soňam patyşanyň ýakyn adamlaryndan bolan baron Dantesiň ady bilen çykardylar. Ýalan myş-myşa güpbe ynanan beýik şahyr namys astynda galmajak bolup, Dantesi ýekme-ýek atyşyga (duele) çagyryar.

Puşkiniň Dantes bilen arasyndaky atyşygy onuň gysgajyk ömrüniň ýigrimi birinji we iň soňky duelidi. Duel 1837-nji ýylyň 27-nji ýanwarynda bolup geçdi. Duelde agyr ýaralanan şahyr iki günden soň ömürlik gözünü ýumdy. Duelde Dantesiň şahyry atmajak bolup asmana atandygy, Puşkini patyşa bilen öňünden dil düwşenleriň tüpeňländigi öñe sürüldi.

Puşkiniň ölümü patyşa maşgalasy we onuň ýakyn adamlary tarapyndan şatlykly garşylandy, emma bu tragiki waka şahyryň muşdaklarynyň we ýakynlarynyň arasynda çäksiz gynanjyň we gahar-gazabyň döremegine sebäp boldy. Dueli dildüwşük hasaplanlaryny käsibi Puşkiniň aryny almagyň we Dantesi

oldürmegiň kül-külüne düşdi.

Russiyadan kowulan Dantes Fransiýa gaçyp gitdi. Galan ömrünü matlapsyz syýasatçy bolup ýaşady. Ol Puşkini öldüründigi üçin hiç haçan ökünç duýgusyny başdan geçirmandır.

Ençeme ýyl geçensoň şahyryň aryny ýerine salmak islän ýene bir beýik ýazyjy bardy. Dünýä belli bu ýazyja Maksim Gorkiy diýärdiler.

1895-nji ýylда Ýewropa syýahata çykan Maksim Gorkini Parižiň eteginde uzyn boýly, geýnüwli goja bilen tanyşdyrýarlar. Dantesiň ýylgyrjaklap uzadan eli howada galýar, Gorkiy «Bagışlarsyňz, jenap, men beýik rus şahyryny atan eli gysmaryn» diýyär. Dantes oňa öýkeli garap: «Meniň elim öz abraýyny saklady, mäşäni ony öldürjek bolup gysmady» diýip jogap berýär. Mundan soňky bolup geçen wakalary Kanşabiý Miziýew şeýle gürrüň berýär:

«Gorkiy şahyryň duelini aristokratlaryň gurnan pyrryllagy hasaplaýandyklaryna garamazdan, Dantese duele çykmaǵa hemise taýýardygyny aýdypdyr, salgysyny aýdyp, gaharly yzyna öwrülip gidipdir. Ertesi ir bilen ýazyjynyň bolýan oteline Dantesiň hatyny getirýärler. Hatda senator aralaryndaky ýaş tapawudyna seretmezden öň mosýony jezalandırmak isländigini, ýöne tanyşlarynyň özüne ýazyjynyň eserlerini getirendigini we olary okap diýseň täsirlenendigini ýazypdyr. «Hususanam siziň goşgularınyzy haladym we terjime nusgasynnda-da öz tagamyny saklap galan bu ajaýyp goşgularıň garşysynda ikirjiňlenip durdum. Ýok, men rus poeziýasyny dogup gelýän Güneşinden mahrum goýmakçy däl! (Ýagny, onuň «rus edebiýatyndan iki uly pida meniň üçin çökder bolar' diýip düşünen bolmagy-da ahmal) Şonuň üçinem aramyzdaky düşünişmezligi soñlandırmak baradaky teklibimi kabul edersiňiz diýip umyt edýärin.

Hormatlamak bilen Georges Dantes.»

Şeýlelikde, bu meselä nokat goýulýar. Gorkiniň aýtmagyna görä, ol bu hatdan soň goşgy ýazmasyny goýýar. Proza geçip, düýpli kyssa eserleri bilen dünýä derejesinde beýik ýazyjy bolup yetişýär.»

Başdan geçiren duelleriniň täsirlerini eserlerine siňdiren Puşkiniň otuz sekiz ýyllyk gysga ömrüniň iň bagtly pursatlary Nataliya Nikolaýewna Gonçarowa bilen ýaşaşan alty ýylydy. Eger, şahyr öldürilmän sag-salamat ýaşap ýörenliginde ummasyz uly işleri bitirip biljek çäksiz zehiniň eýesidi...

21.08.2013 ý.

Orhan TÜLEYLİOGLY,
otuleylioglu@hotmail.com

Terjime eden: Guwanç MÄMILIÝEW. Edebi makalalar